

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת וארא תשפ"ג שנה רביעית גליון 173

בענין יונה מתה הנמצאת על הפלטה בשבת מה דינו של הסיר המונח שם

באלף, אמנם כיון דהוי מין בשאינו מינו שהרי בקדירה יש הרבה מינים חוץ מבשר וגם הבשר אינו מינו של היונה להכי בטל בששים.
וכבר הארכנו במעדני כהן חלק א' סימן ט"ו בדבר שהוא אסור באיסור שאין לו מתירין ובאיסור שיש לו מתירין אם דינו שאינו בטל כדבר שיש לו מתירין.

יבואר האם אבר מן החי נמי מפליט

והנה אם פרחו סביב הטשולנט ונגעה בו קודם שמתה ולא מתה אלא כמו שראו אותה שמצאו את מקורה מתחת לקדירה אבל עיקר גופה לא היה מתחת הקדירה, אבל קודם שמתה יתכן שנגעה בגופה בקדירה וא"כ אך יש להסתפק אם יש בזה פליטה של אבר מן החי שנבלע בקדירה בשעה שפרחה סביב הסיר.

וכבר הארכנו האחרונים אם חי מפליט או שכל שהוא חי אינו מפליט וז"ל החתם סופר (שו"ת י"ד סי' צ"ד) 'עובדא ידענא בפ"פ דמין פרח תרנגולת לתוך קלחת חמאה רותחת על האש ומתה בתוכו והורה גאון א' ומהולל מאוד שאסור החמאה אפי' לגוים ושפכוהו בחוצות ולבסוף הוציאוהו דבשר עוף בחלב מותר בהנאה ובתוך כדי דבור השיב הגאון זצ"ל דאח"כ בהנאה מותרת ולמכרה לגוי אסורה משום בליעת אבר מן החי דאסור לבן נח והיה נראה לעין דתחלת ההוראה לא הי' מטעם אבר מה"ח וכשנגעה יצאה מלפני שליט אך לא יאונה לצדיק כל און הזמין לו השי"ת תירין לשוובה מכיסופא מ"מ ללמוד דגם בחי שייך פליטה, עכ"ל.

ומבואר דנקט ממשעשה זה דחי מפליט, ויעויין בקהלות יעקב חולין ס"ה שהאריך והביא מגדולי האחרונים בענין זה אם חי מפליט, אכן יל"ד כמה זמן צריך לשער שיהי' בו בכדי להפליט, וגם אם פרחו סביב הקדירה לא מסתבר ששהתה שם כדי פליטה דבענין שיששה קצת כדי שיתחמם ויפליט, ומסתבר שכל שהיה חם סילקה עצמה מהקדירה, ובאמת כל ריעותא דלא חזינו לא מחזיקין ולא חיישינן שמא עמדה על גבי קדירה בגופה ונבלע בקדירה ממנה.

בענין עדול"ת בברכת כהנים בבין השמשות

והנה לכא' על עצם קושייתו יש להעיר מדוע הוקשה לו רק מחמת שיעבור על בל תגרע דהא אפשר להקשות כן על הברכה עצמה שמברך קודם שנושא כפיו, דיתכן שתהא ברכתו ביום והברכת כהנים בלילה ונמצא מברך ברכה לבטלה שלדעת הרמב"ם הוא איסור דאו' כמש"כ המג"א סימן ט"ו, ועל כרחק שהמשנ"ב צידד דשמוא הלכה כר' יוסי וגם בהש"מ עצמו הוא ספק יום ולהכי התיר לברך ברכה על ברכת כהנים וא"כ הוא הדין לגבי איסור בל תגרע ס"ל דיכול לסמוך שיעשה ברכת כהנים ביום.

יבואר דמשום ס"ס יש להתיר לישא כפיים בבהש"מ

ועוד יש להעיר על קושייתו, בדנודן דידן איכא ס"ס להקל דליכא בל תגרע, דשמוא כל הברכה ביום וקיים המצוה כתיקנה ושמוא כולה בלילה ולא קיים למצוה כלל, ורק איכא צד אחד שחלקו היה ביום וחלקו בלילה.

וכמו שכתב הרע"א בגליון השו"ע סימן תצ"ה לסמוך על ספק ספקא כה"ג בבין השמשות של מוצאי יו"ט דמותר לו לבשל בבהש"מ דמוצאי יו"ט אע"פ שיתכן שהבישול יהי' ביו"ט והאכילה במוצאי יו"ט וא"כ הוא מבשל שלא לצורך יו"ט, מחמת דאיכא ס"ס דשמוא הכל יהי' ביום גם הבישול וגם האכילה ושמוא שניהם בלילה, וכן כתב

שמעתי שנשאלה שאלה בבית המדרש במעשה שאירע בשבת שראו על הפלטה שבה היה מונח סיר הטשולנט יונה מתה על הפלטה ומסתבר שהיונה נעמדה על הפלטה ולא יכלה להתרומם שנכחו רגליה מהחום ופרחה נשמתה על הפלטה, והמקור של היונה היה תקוע בין סיר הטשולנט לפלטה.

יבואר דבליעה מכלי לכלי אינו אסור אלא בלח ולא ביבש

והנה היונה היא נבילה והיא הפליטה על הפלטה בליעות איסור של נבילה, אבל הטשולנט שהיה מונח בתוך סיר לא נאסר שאע"פ שהפלטה בלועה מנבילה אבל כלי מכלי אינו בולע אלא אם יש רוטב ביניהם ואם היה הטשולנט גולש והיה שם רוטב היה נאסר אבל אם אין שם רוטב לא נבלע בהקדירה טעם נבילה כלל כמבואר ברמ"א סימן צ"ב ס"ה אמנם כיון שהמקור של היונה היה מתחת הטשולנט הרי הכלי בולע מהנבילה עצמה גם בלי רוטב וא"כ יש מקום שנבלע בו כדי נטילה.

אמנם המקור שהוא החרטום אינו חשוב כבשר כמבואר בחולין דף קכ"א ע"א שאמרו החרטום והצפרנים מיטמאין ומצטרפין, חרטום עץ בעלמא הוא אמר רבי אלעזר בחרטום תחתון, תחתון נמי עץ בעלמא הוא אמר רב פפא תחתון של עליון, ע"כ. והיינו דהחרטום אינו אלא עץ בעלמא אלא שתחת החרטום בפיו הוא בשר אבל החלק החיצון של החרטום הוא עץ בעלמא, ומבואר שהוא עצמו אינו נבילה אלא עץ בעלמא וגם אינו מבליע הבלוע בו בלא רוטב.

ואם היה חלק נוסף מן היונה שהיה נבילה מתחת הקדירה היה נאסר בהקדירה כדי נטילה שכל שהעליון חם נבלע כדי נטילה ששיעורו עוברי אצבע, ואם יש ששים כנגד מה שנמצא מתחת הקדירה היה הטשולנט מותר.

ויש להסתפק עוד, שהנבילה היא גם מוקצה שהרי הוא מוקצה מחמת גופו, ואם נבלע מוקצה בקדירה לא מהני ששים שהרי הוי דבר שיש לו מתירין ולא בטיל אפי'

במשנ"ב (סי' תרכ"ג בשער הציון) הסתפק אם הודמן לעשות נשיאת כפים מעט אחר השקיעה האם אפשר לישא כפים, וכתב שמאחר שנחלקו ר' יוסי ור' יהודה אימתי זמן בין השמשות שלר' יוסי הזמן הוא אחר זמן בהש"מ דר' יהודה והוא כ"ג דקות לאחר השקיעה, ועד אז אכתי הוי יום גמור ולר' יהודה מיד בשקיעה מתחיל זמן בין השמשות, ומאחר דאינו מוכרע אי הלכה כר' יהודה או כר' יוסי אפשר להקל לשאת כפים בבה"ש, ועוד יש לצרף לזה דבמהר"ל הובא בדרכי משה שם ובשאלת יעב"ץ ס"ל דמותר לישא כפיו אף בלילה, וע"ע בגליון 9 במשנ"ת בזה באריכות.

ובעמק ברכה הלכות נשיאת כפים הק' על דברי המשנ"ב איך נוכל להתיר לו לישא כפיו בבהש"מ, הרי יתכן שיהי' חצי מן הברכת כהנים מן היום וחצי בלילה, וא"כ נמצא דבירך רק חצי ברכת כהנים ביום ונמצא עובר על בל תגרע, שכשם שאמרו בגמ' ר"ה דף כ"ח ע"ב שכל המוסף ברכה בברכת כהנים עובר בכל תוסף כך המוגרע עובר בכל תגרע.

יבואר דברכה שמברך על נשיאת כפים בבהש"מ אפשר דהוא ברכה לבטלה אם לא יגמור הברכת כהנים ביום

א ואם היה שמן היה מבליע בכלו, כמבואר בשו"ע סימן ק"ה ס"ה ויעויין ברמ"א סימן ק"ה ס"ה שכתב דאין אנו בקיאים מה נקרא שמן ולכן אוסרין בכל דבר עד שיהא בו ששים.

ב וכן שמעתי מואמו"ר זצ"ל ששמע מהגאון ר' מאיר סאלאוויצקי זצ"ל בדבר ביצה שנמצא בה דם ביום טוב שנתבשלה יחד עם ביצים אחרים, שהורה בזה הגאון ר' שמוחה זלויג ריגן זצ"ל אב"ד בריסק לאסור את שאר הביצים באכילה עד לאחר שבת או יו"ט, וטעמו דאף דכבר כתב הרמ"א (יו"ד סימן ס"ו) דביצה שנמצא בה דם שנתבשלה עם ביצים אחרים, שאר הביצים מותרים, (והטעם משום דמדא' טעם הביצה האסורה נתבשל ברוב משום דהוי מין בשאינו מינו שבטל ברוב מדאורייתא, אלא דמדוברגן אינו בטל אלא בשישים, ומכיון דבכל ביצה שנמצא בה דם נחלקו הראשונים באיזה מקום בביצה צריך להמצא הדם שהביצה תאסר בזה, ו"א דווקא אי נמצא הדם בחלבון הביצה אסורה, ו"א דווקא אי נמצא הדם בחלמון, להכי הוי ליה ספקא דרבנן ולקולא).

בשול"ת מהדורא תליתאה סימן א' לענין הפרת נדרים אם נדרה בבהש"ש והבעל לא הפר ממש בתוך כדי דיבורה אלא שהה מעט והפר דאין בזמן דיבורה אבל מ"מ הוא בבין השמשות, וכתב דאיכא ס"ס דשמא הנדר וההפרה היו ביום ושמא שניהם בלילה, והכי נמי בנדרון דידן איכא האי ס"ס ושפיר יכול לישא כפיו בבהש"מ.

והנה היה מקום לדון האם ג' ברכות שבברכת כהנים מעכבים וא", דהנה במשנה במנחות דף כ"ז איתא כמה דברים המעכבים וא", ולא תני נמי ברכ"כ ולכא' איכא למשמע מיה דג' ברכות של ברכ"כ אינן מעכבין וא", וא"כ יש מקום להציע דאיכא הכא דין עדול"ת, דכל החשש שחשש לו העמק ברכה הוא שמא יברך חציו ביום וחציו בלילה ויעבור בבל תגרע, א"כ י"ל דכיון דאם יברך אפי' חלק מן הברכה יקיים מצוה וא"כ האי עשה דוחה ל"ל דבל תגרע.

וכה"ג מיישבים קושיית האחרונים שהקשו איך שרי למילבש ציצית בזה"ז דליכא תכלת הא עובר בבל תגרע, דעשה דציצית דחי לאיסור בל תגרע.

ויסוד הדבר מבואר בתוס' בעירובין דף ק' לגבי מותן דמים בנתעברו מתן ד' במתן ב', שנחלקו ר"א ור"י אם עביד מתן ד' ועבר בבל תוסף או מתן אחת ועבר בבל תגרע, והקשו התוס' דנימא עדול"ת, דעשה דמתן ד' ידחה ל"ל דבל תוסף, ותירצו דכיון דפשע שנתעברו לא אמרין עשה דוחה ל"ת, אבל היכא דליכא פשיעה מבואר דאמרין בכה"ג עדול"ת.

יבואר אם אמרין עדול"ת כשעשה אינה נעשית בשלימותה

והעירני ידידי הרב אשר שבדרון שליט"א דאפשר דמצוה שאינה שלימה אינה דוחה ל"ת, והרי הכא המצוה היא לברך ג' ברכות ולא ברכה אחת, ואפשר דבכה"ג ל"א עדול"ת.

ולפ"ז גם מצוות ציצית של לבן לא ידחה ל"ת דכלאים שאין המצוה בשלימותה, ויעויין בתוס' יבמות דף ד' ע"ב בד"ה דאפי' שכתבו דציצית לבן של פשתן פוטר בבגד של צמר בתנאי שיש בו גם תכלת או יכולים להטיל חוטי פשתן לבן בבגד של צמר וטעמא שהתירו רק במקום תכלת אפשר דכל שאינו מקיים המצוה בשלימותה לא דחיא, וכן נראה מתוס' הרא"ש שם שכתב וז"ל אבל אם כל ד' חוטים הן של לבן אסור כדאמרין התם כיון דאפשר במינו דלא שרי ע"י מינו אלא כשיש תכלת עמו דמקיימי **מצות תכלת**, עכ"ל, ויעויין בחזו"א או"ח ס"ב אות ב' שפירש כוונת התוס' באופן אחר.

ויעויין בפירוש המשנה לרמב"ם מסכת נגעים פרק יד משנה יג שכתב וז"ל ואני נבון מאד בתגלחת שניה לפי שאנו עוברים בה על מצות לא תעשה שהיא גלוה כל הראש והזקן, ולא תושג לנו בכך תכלית לפי שאי אפשר בזמננו זה להביא כפרה כדי שיטהר מטומאת צרעת הטהרה השלמה אשר בגללה מוגלת תגלחת שניה, וכל מה שאנו

הנה במותני' בפ"ב בשבת מנו חכמים פתילות ושמונים שאין מודליקים בהם בשבת משום שהשמונים אינם נמשכין אחר הפתילה יפה וגורין שמא יטה, ונסתפק הפמ"ג במשבצות זהב סימן רס"ד ס"ק א' אם אין לו בערב שבת אלא נרות האסורים להדליק בערב שבת כגון שאין לו אלא נר של לבש והאם נימא עדול"ת דעשה של הדלקת נרות ידחה איסור הדלקה בשמונים אלו, והפמ"ג צדד לומר דאפשר דבנרות אלו אין מקיימים כלל מצוה של הדלקת נרות בשבת יעו"ש.

יבואר אם אמרין עדול"ת על מה שאמרו להדיא לא לעשות המצוה באיסור

והיה מקום לומר דלא אמרין בזה עשה דוחה ל"ת, משום שזה גופא מה שאמרו חכמים שלא להדליק בנרות אלו שמא יטה, ודמי למה שכתב הצ"ח בפסחים דף מ"ט דמי שיש לו חמץ בערב הפסח ואינו יכול לבטלו לא אמרין עשה דוחה ל"ת ויוכל להקריב קרבן פסח משום שכל שהל"ת נאמר על אותו מקרה לא אמרין ביה עשה דוחה ל"ת, אך יעויין ברעק"א בסוף פרק אלו עוברין שכתב דהשאגת אריה פליג בזה וס"ל דגם בזה אמרין עשה דוחה ל"ת, שכתב לענין מי שאינו לו קרבן להביא ברגל אם אמרין דעשה של ראיית פנים ידחה ל"ת דלא יראו פני ריקם.

יבואר אם איכא עשה ול"ת בכל איסורי דרבנן של שבת

אמנם היה מקום לומר שהרי כל מה שאסרו חכמים בשבת אסמכוהו אקרא כדאיתא בר"ה דהא דשופר של ר"ה אין עולין באילן אינו נדחה מפני עשה דשופר משום דלעלות באילן איכא עשה ול"ת עשה דשבתון ול"ת דכל מלאכת עבודה וכו' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, וא"כ אפשר דבכל איסורי שבת דרבנן חשיבא עשה ול"ת.

והעירני ידידי הבה"ה שמואל פורדשם נ"י דאיסורא דהדלקת נרות בפתילות ושמונים שאסרו להדליק הוא איסור שאסור לעשותו בערב שבת, ובה לכאורה לא שייך לאסרו בל"ת ועשה דלא תעשה כל מלאכה ושבתון שהרי לא נאמרו אלא בשבת

² ואם יתחיל את הברכה בלא הזכרת השם ביום והזכרת השם בלילה לפמשנ"ת בגליון העבר דברכת כהנים בלא הזכרת השם אינו החפצא למצוה דקרא כתיב ושמו את שמי על בני ישראל וכל שלא אמר השם אכתי לא עביד חלק מן המצוה ולא עבר על ב"ת. אלא דאכתי יש לחוש שייאמר ויברך ד' ביום ויעבור על כל תגרע שכל שכבר אמר ד' כבר יש כאן חפצא דמצוה שלא גמרה כהלכתה וא"כ אכתי יש לחוש שעבר על כל תגרע ועדיין לא קיים

אומרים יבא עשה וידחה את לא תעשה אם נתקיים העשה בשלמותו, וזה מקום עיון וספק, עכ"ל.

אמנם ברמב"ם פרק יא הלכות טומאת צרעת הלכה ו' כתב וז"ל טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלל בפני הבית, וכהן שטמא מצוה לטהרו שנאמר לטהרו או לטמאו, עכ"ל, ומבואר שנוהגת תגלחת המצורע גם בזמן הזה אע"פ שאינו נטהר לגמרי מטומאתו ואפ"ה אמרין עדול"ת וצ"ע.

יבואר דג' ברכות דברכת כהנים מעכבין זה את זה

אכן מצאתי בתוספתא במנחות שם דג' ברכות כהנים מעכבות זא"ז, [ומצאתיו באו"ש דדן לענין ברכת המזון דאיתא דמעכבים ברכותיה זא"ז והקשה דבשלמא לענין ברכ"כ איתא בתוספתא דמעכבים אבל לענין ברכהמ"ז מנין דמעכבים].

ולפ"ז אין שייך לומר עדול"ת דליכא קיום מצוה בברכה אחת, וא"כ אם אחר ברכה אחת יהא לילה יעבור בבל תגרע.

יבואר אם בל תגרע האיסור הוא במה שלא השלים המצוה או במה שעשה המצוה חסירה

ובעיקר קושיית העמק ברכה על דברי המשנ"ב, כבר תי' האחרונים על קושיא אחרת בהא דמשמע בגמ' סוכה דיכולים ליקח ג' מינים בסוכה היכא דאין לו אתרוג וכדומה והרי עובר בבל תגרע, וכתבו השפת אמת סוכה דף ל"א והקהלות יעקב ר"ה סימן ט"ז דהנה יש לחקור בגדר איסור בל תגרע האם איסורו הוא בקום ועשה שעשה מצוה חסירה והאיסור הוא במה שעשה חצי מצוה, או דהאיסור הוא בשב ואל תעשה במה שאינו משלים את המצוה, ואם נימא דהאיסור הוא בשב ואל תעשה במה שאינו משלים את המצוה א"כ כשהוא אנוס על מה שאינו משלים את המצוה אינו עובר בבל תגרע שהרי לא הוא המגרע אלא מה שאינו משלים המצוה הוא משום שאין לו במה להשלים המצוה ולא עבר על כל תגרע כלל.

ובקה"י ר"ה שם ביאר בזה דהנה לענין לא תוכל להתעלם באבידה לא נימא דאם נתעלם באונס מחמת שלא היה יכול להשיב את האבידה שהיה אסור בשלשלאות של ברזל דעבר על לא תוכל להתעלם באונס, דהא בודאי לא עבר על האיסור כלל, והכ"נ לענין בל תגרע אם הוא לובש תפילין עם ג' פרשיות הרי הוא עובר בבל תגרע, אבל אם הוא מברך ברכ"כ ובאמצע מחשיך היום ותו אינו יכול להמשיך הרי הוא אנוס ואינו עובר כלל באיסור בל תגרע, וכ"כ בעמק ברכה ליישב אמאי ליכא בל תגרע בנשיאת כפיים בבהש"מ.

בעניין אם באיסורי שבת שנאסרו לעשותן בערב שבת איכא ל"ת ועשה מדרבנן כמו בכל איסורי שבת

עצמו, והכא שהמצוה היא להדליק קודם שבת א"כ לא שייך לומר שיש בזה עשה ול"ת, והוא נכון.

ולפ"ז יש לעיין בכל איסורי שבת שאסרוהו בערב שבת כשהיה על גבי כירה שאינה גרופה או מטמין בדבר המוסף הבל דאין אלא איסור אבל אינו חשוב כעשה ול"ת שהרי איסורם אינו אלא בערב שבת.

יבואר דכל איסורי ערב שבת הוא איסור שאותו מצב לא ישרא כן בשבת

אמנם יש לעיין בזה, דלכאורה הרי אם ידליק נרות אלו שאסורים להדליק בערב שבת ויכבה בערב שבת או ישהה על גבי כירה שאינה גרופה וכבתה בערב שבת האם נימא שעבר האי איסורא דלא ידליק בנרות אלו או על שאין משהין ע"ג כירה שאינה גרופה, הרי בוודאי לא יעבור בהאי איסורא דהאי איסורא הוא שלא ידלקו נרות אלו בשבת ולא ישהה קדירה זו ע"ג כירה שמא יתהה בשבת, והמצב ששוהה קדירה זו בשבת באופן שהוא עלול לחתות אסורה, וא"כ הוא איסור של שבת ולא של ערב שבת, וא"כ אכתי יש לומר שיש בו עשה ול"ת דשבת.

אמנם יש לומר דכיון דבשבת עצמו אינו עושה מלאכה אלא המעשה נעשה בערב שבת ולא עביד מידי בשבת אפשר שאי אפשר להסמיכו על לאו דלא תעשה כל מלאכה שהרי אינו עושה מעשה בשבת אלא בערב שבת וכל שאינו עושה מעשה בשבת אי אפשר להסמיכו על לא תעשה כל מלאכה, וא"כ אינו עובר על עשה ול"ת, ואכתי אפשר לומר דאתי עשה ודחי ל"ת וכמש"כ הפמ"ג.

יבואר אם עשה דתשובות קעבר גם בדבר שאינו מלאכה

אמנם אכתי יש לעיין אם באיסורים אלו עובר בעשה דתשובות שהרי בשבת גופא קעבר על איסורים אלו במה שהנר דולק והקדירה מושהית על גבי כירה שאינה

המצוה כל שלא אמר פסוק אחד שהוא ברכה אחת שבברכת כהנים, אלא שיש להסתפק שכיון שאמרו שיש ג' ברכות של ברכת כהנים כמש"כ רש"י בפרשת ראה והיינו שכל פסוק הוא ברכה בפני עצמה שהוא ברכה שיש לה שם עמה א"כ כל שלא גמר הפסוק אכתי לא עביד אלא חצי מן המצוה, ויש להסתפק אם הניח חצי פרשה שבתפילין אם יש בו בל תגרע או דבל תגרע אינו אלא בהניח פרשה אחת ולא הניח האחרים עמה וצ"ע.

גרופה ועשה דתשבות אפשר שעובר בזה כמו דל"ש קעבר בעשה דשביתת כלים בשבת כמה שהכלים אינם שובתין בשבת.

אמנם בחידושי הרשב"א יבמות דף ו' ע"א מבואר דב"ת דמחמור אינו עובר בתשבות משום דתשבות אינו אלא במלאכות דתשבות נאמר לשבות ממלאכות וכל שאינו מלאכה אינו עובר בעשה דתשבות וכן מבואר בר"ח בפסחים דף ה' ע"ב דאיתא התם דלאו דהבערה למ"ד ללאו יצתה ואינו מלאכה אין בו עשה דתשבות ולהכי עשה דתשבותו הוי דחוי לל"ת דהבערה יעו"ש, ולפ"ז הכי נמי כל שאין בו משום ל"ת כל מלאכה אין בו גם עשה דתשבות, וא"כ כל מה שאסרו חכמים לעשותו בע"ש והאיסור הוא שאותו מצב לא ישאר בשבת אי נימא דלא נאסר משום לא תעשה כל מלאכה גם עשה דתשבות אין בו וצ"ע.

ואפשר דכל שנעשה על ידי מעשה של ערב שבת ונשאר אותו מעשה בשבת החשיבוהו רבנן למעשה ואסור משום עשה ול"ת וצ"ע.

יבואר דאיסור דאין מניחין נר ע"ג דקל בערב יו"ט שמא יורידנו ביו"ט הוא מאיסורים של ערב שבת ויו"ט

ושמעי' מיידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שאמר שנפק"מ בשאלה הנ"ל לענין מה שאמרו בשבת דף מה עמוד א' מניחין נר על גבי דקל בשבת, ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב. ופרש"י מניחין נר ע"ג דקל בשבת וידלק שם בשבת, דליכא למיחש לכשיכבה לישקליה מיניה ונמצא משתמש במחומר, דכיון דאקצייה לדבר

נשאלתי במי שהתחיל פסוקי דזמרה ועמד ביה כבוד ואחר זמן מועט מצא את עצמו באמצע פרשת ציצית, וכנראה שלא שם לב, וכשהחזן אמר ברכו ענה אחריו ברכו את ה' וכו' והתחיל ברכת יוצר אור עד שהגיע לפרשת ציצית ובאמצע הפרשה התעורר שבאמת הוא אחז רק ביה כבוד ונמצא שהוא דילג את רוב פסוקי דזמרה וברכת ישבח, מה דינו.

יב' אם נזכר שלא אמר ישתבח לאחר שהתחיל ברכת יוצר אור ואמר ברוך אתה ד'

והנה באשל אברהם מבוססאטש זצ"ל באו"ח סימן נ"א כתב שאירע לו כשהיה באמצע פסוקי דזמרה התחיל החזן ישתבח ואמר ברכו וענה אחריו ברוך ד' המבורך והתחיל ברכת יוצר אור ואמר ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם ונוכר שהוא עדיין באמצע פסוקי דזמרה, וכתב שחשב בעצמו שאם היה צמא ויש לו מים לפניו היה מסיים שהכל נהיה בדברו, ואם היה לו בשמים לפניו היה מסיים הברכה בורא מיני בשמים וחוזר לפסוקי דזמרה, ונוכר שעשה לעצמו בתים חדשים לתפילין של ר"ת ונסתפק אם צריך לברך ע"י שהחיינו ולא בירך, ועכשיו שלא רצה שתהא ברכתו לבטלה סיים שהחיינו על התפילין עכ"ד.

יבואר אם יכול לומר ישתבח בין הפרקים

ובעיקר שאלת האשל אברהם במי שהתחיל ברכת יוצר אור באמצע פסוקי דזמרה ודילג ברכת ישתבח נחלקו רבותינו, דמור הגר"ח ק"צ זצ"ל בספר שיח השדה ברכות דף ל"ד ב' כתב דישלים ברכת יוצר אור עד יוצר המאורות וישלים בין הפרקים ברכת ישתבח, שהרי כיון שאמר פסוקי דזמרה הרי הוא מחוייב להשלים ולברך אחר הפסוקי דזמרה ישתבח, ואם ימתין עד לאחר שישמור תפלתו שוב לא יוכל לברך ברכת ישתבח, דברוך שאמר וישתבח לא נתקנו כי אם קודם התפלה כמבואר בשו"ע בס' נ"ב ובמ"ב שם, וא"כ כמו דמבואר במג"א בס' ס"ו דמי שישמע ברכת רעמים באמצע הפרק מברך ה"ג דמותיה, ואף דהתבואות שור ועוד אחרונים פליגי על המג"א בזה, מ"מ בבין הפרקים קיל טפי וכו"ע מודו דשפיר מברך ברכה שנתחייב בה כיון שאם ימתין עד אחר התפלה ה"ו מפסיד את הברכה, וא"כ הכא נמי כיון שנתחייב בברכת ישתבח ואם ימתין עד לאחר התפלה יפסיד את הברכה הרי הוא יכול לאומרה בבין הפרקים.

אך בהליכות שלמה כתב שכיון שהתחיל ברכת יוצר אור הרי הוא הסיח דעתו מפסוקי דזמרה ושוב אינו יכול לומר ברכת ישתבח.

יבואר אם לאחר ברכות ק"ש קודם שהתפלל יכול לברך ברוך שאמר וישתבח

¹ **ידידי הבה"ח אריה נורדן** ז"ל אמר דיש לדקדק ברמב"ם פכ"א מהלכות שבת ה"א שכתב וז"ל נאמר בתורה תשבות אפילו מדברים שאינם מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דברים אסורים גורא שמא יבוא מהן איסור סקילה, ואילו הן. ובהלכה ו' שם כתב וז"ל אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין תלין באילן ואין נסמכין באילן, ולא יעלה מבעוד יום לישוב שם כל היום כולו, עכ"ל, ומבואר דגם תלולת באילן מוכע"י עובר בעשה דתשבות, ואפשר דמה שנשאר יושב על האילן בשבת חשיב מעשה כדי לבטל עשה דתשבות אבל דבר העשה מאליו בלא מעשה האדם אפשר דאכתי אינו עובר בתשבות.

² **יבואר אם מותר לברך ברכת שהחיינו על תפילין של ר"ת**

האסור בין השמשות איתקצי לכולי יומא, ואין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב דשקיל ומנח ליה, ומשתמש באילן.

ומבואר דאסור להניח דבר על גבי האילן בשבת ויו"ט היכא דאיכא חששא שיקחנו משם, והוא איסורא דערב שבת שהרי בשבת אסור להניח שום דבר על גבי אילן שהרי אסור להשתמש באילן אלא שאסרו חכמים להניח על האילן מערב שבת שמא יורידנו משם.

וא"כ אם צריך להניח השופר על גבי דקל בערב יו"ט של ר"ה כדי לשמרו מן הגנבים ולמחר יטלנו משם על ידי נכרי ביו"ט דמותר להורידו על ידי נכרי שהרי כל שבות התירו על ידי עכו"ם לצורך מצוה, אבל מכל מקום הרי אסרו חכמים להניחו על הדקל בערב יו"ט שמא יטלנו משם בעצמו, ואיסור זה יש להסתפק אם חשיב כעשה ול"ת לאסרו במקום שופר כמו שאמרו בגמ' לענין שאין עולין באילן לצורך מצוות שופר והכי נמי לא עבדין האי איסורא בערב יו"ט לצורך שאין עולין באילן לצורך מצוות שופר והכי שאיסור זה לא עשאוהו חכמים כעשה ול"ת משום שהאי איסורא לא עביד מעשה בשבת להכי לא חשיב כעשה ול"ת וצ"ע.

והנה אע"פ שמצוות שופר אינו מתחייב אלא ביו"ט ודוחה האי איסורא שלא בעידנא מכל מקום הרי כתב המג"א בשם ר"ת דעשה דרבים דוחה ל"ת שלא בעידנא ומה שאין עולין באילן לצורך מצוות שופר אינו אלא משום שבי"ט איכא עשה ול"ת ולהכי אי ליכא עשה ול"ת באיסור של עיו"ט שפיר נימא עשה דשופר דוחה איסור של עיו"ט אפי' שלא בעידנא משום דהוי עשה דרבים.

בענין אם יכול לומר ישתבח בין הפרקים אחר יוצר המאורות

והעירני חכם אחד דאפשר דאחר ברכת יוצר אור שהתחיל ברכת ק"ש כבר עבר זמנו של פסוד"ו וכמו שאחר התפלה אין אומר ברוך שאמר וישתבח משום דלא נתקן לאומרים כי אם קודם התפלה וא"כ י"ל דהוא הדין נמי משהתחיל ברכת יוצר אור אינו יכול לאומרים, דאין יכול לאומרים אחר שהתחיל ברכות ק"ש.

ונראה דמדברי הגרע"א מוכח דגם אחר שבירך ברכות ק"ש מ"מ לא הפסיד עדיין מלומר ברכת ישתבח, דבגליון רעק"א בס' נ"ב כתב דאם כששכח לומר ברוך שאמר וישתבח טעה גם בתפלתו ולא אמר משיב הרוח וכדומה בענין שצריך לחזור ולהתפלל, יכול לומר לאחר התפלה פסוקי דזמרה בברכה לפניה ולאחריה. והיינו טעמא דכיון שטעה בתפלתו שצריך לחזור ולהתפלל חשיב כמי שעומד עדיין קודם התפלה ולכן יכול לומר ברוך שאמר וישתבח. אבל הרי ברכות ק"ש ודאי שאמר כדן ואינו צריך לחזור עליהם, ואע"כ מבואר דיכול לומר ברוך שאמר וישתבח כל שעדיין עומד לפני התפלה.

וכן נסתבר שהרי מה שאין אומרים ברכת ברוך שאמר אחר התפלה הוא משום שלא נתקן לומר פסוד"ו אלא קודם התפלה משום שלעולם יסדר שבחו של מקום ואח"כ יתפלל אבל אחר שבירך ברכות ק"ש שפיר יכול לומר פסוד"ו בברכותיו.

אבל בנידון דידן שנוכר שלא אמר ישתבח רק באמצע פרשת ציצית לכא' לא יוכל כבר לברך ברכת ישתבח, דהא בין אמת ליציב לא יפסיק, וכן בין אהולה לתפלה אסור להפסיק, ובאמצע פרשת ציצית הרי זה באמצע הפרק, ובאמצע הפרק לדעת הרבה אחרונים שהובא לע"י אין להתיר לו לברך עוד ברכה אע"פ שיפסיד אח"כ את הברכה.

יבואר אם רק באופן שנתחייב כבר בברכה יכול לברך בין הפרקים

אך גם אם היה נזכר בין הפרקים היה מקום לומר שלא נתיר לו לומר ישתבח, דהא אותו אחד עמד בפרק י"י כבוד ומשם דילג והתחיל ברכת יוצר אור וא"כ נמצא שלא אמר כלל פסוקי דזמרה, דהרי עיקר פסוקי דזמרה לדעת רש"י בשבת דף ק"ח ב' הם רק שני מזמורים, הללו את ה' מן השמים והללו קל בקדשו ולדעת הרמב"ם הם מתהלה לדוד עד סוף תהילים, אבל שאר המזמורים שאומרים קודם לכן ולאחר מכן אינם מעיקר פסוקי דזמרה, וא"כ נמצא שלא אמר כלל פסוקי דזמרה, ולא יוכל לו ישתבח רק אם גם יאמר פסוקי דזמרה, דברכת ישתבח היא על פסוקי דזמרה.

ואפשר דבזה לא נתיר לו לומר גם פסוקי דזמרה בין הפרקים כדי שיוכל לומר ישתבח, דרק אם נתחייב כבר בברכה ואם ימתין מלברכה עד סוף התפלה יפסיד את הברכה בזה מתירין לו לברך גם בין הפרקים, אבל בזה שלא נתחייב אכתי בברכת ישתבח מאן יימר שיכול להכניס את עצמו ליד חוב ברכה כשעומד בבין הפרקים.

ולכא' יש בזה חידוש גדול, דהא על תפילין של ר"ת מספק הרי אינו מברך ברכת להניח תפילין, וא"כ איך יכול לברך עליהם ברכת שהחיינו הרי זה ספק תפילין, אך יש לומר דאין מברך על זה אלא כקנה כלים חדשים, אלא דעל חפצי מצוה אין מברכין דמצוות לאו ליהנות ניתנו כמ"ש המ"ב סימן רכ"ג ס"ק ג', ואדרבה על הצד שאין זה תפילין א"כ אין זה אלא כלי בעלמא, ועל כלי שיש לו שמחה בקנייתו ודאי דצריך לברך שהחיינו, וכיון שהיה לו שמחה בקניית התפילין של ר"ת שפיר בירך עליהם שהחיינו וצ"ע.

¹ והנה יש לעיין אם כוונת הגרע"א רק משום דכשלא אמר משיב הרוח חשיב כמי שלא התפלל אבל אם היה חשיב תפלה אע"פ שצריך להשלים תפלתו אינו יכול לומר שוב ברוך שאמר וישתבח, כמו שאינו יכול לומר פסוד"ו בברכה קודם תפלת מנחה, או דאפי' דחשיב כהתפלל מ"מ כל שצריך להתפלל שחיות יכול לומר פסוד"ו קודם התפלה.

אולם נראה דמדבריה הנובי" קמא או"ח תשו' מ"א (הובא בב"ה ל"י תכ"ו ס' ע"ג) מבי' דאף ברכה שלא נתחייב יכול לברך בבין הפרקים אם כשימתין עד סוף התפלה יפסיד את הברכה, דכתב הנובי" דאם היה מעונו ולא היה אפשר לברך ברכת הלבנה, ועכשיו שעומד באמצע הפרק נראתה הלבנה ואם ימתין עד לאחר התפלה יכלה הזמן של קדוש לבנה, יש לו להפסיק אפילו באמצע הפרק ולקדש, ומ"א אם אפשר לו יגמור הפרק. **והרי** בברכת הלבנה אינו חייב עד שרואה את הלבנה כדמשמע בגמ' בסנהדרין דף מ"ב הרואה לבנה בחידושה מברך אשר במאמרו וכו' משמע דכל החיוב לברך הוא רק כשרואה את הלבנה בחידושה אבל קודם שרואה אינו חייב לראותה כדי לברך, ואעפ"כ תתיר הנובי" להפסיק אפילו באמצע הפרק כדי לראות את הלבנה ולהתחייב בברכה ואכ"ז הוא הדין בנידו"ז נתי' לו לומר עוד פסוקי דזמרה כדי שיוכל לברך ברכת ישתבח. **ולפי'** יש מקום להתיר לומר פסוד"ז אחר ברכת יוצר המאורות עד ישתבח ואחר כך ימשיך לומר אהבה רבה.

וידידי **הגאון ר' מנדל לובין שליט"א** אמר דאפשר דכל מי שמברך ברכת יוצר אור באמצע פסוקי דזמרא לא חשיב שעומד בברכת ק"ש אלא שאמר ברכת יוצר אור באמצע פסוד"ז והרי הוא עומד באמצע פסוד"ז ושפיר יוכל ללומר פסוד"ז וישתבח שהרי אין הוא ועמד בבין הפרקים וצ"ע.

בעניין אם הדליק הנרות להטיבן ונשאר דלוקין אם מקיים בהם מצוות הדלקת נר שבת

וזה אם הדליק הנרות קודם פלג המנחה כדי להטיבין בוודאי לא יצא בזה כל שלא הדליק לכבוד השבת שהרי בזה אמרו ובלבד שלא יקדים ותסוף מבואר שלא יצא בזה יד"ח ועכ"פ בעדון דין בוודאי לא יצא יד"ח הדלקת נרות שבת.

עוד הציע חכם אחד שמואחר ועדיין לא הדליקה נרות מעולם יכולה לקבל על עצמה להדליק נר אחד לכבוד שבת והנר הנוסף יהא לקנס שלא הדליקה נרות באותו שבת ונמצא שא"צ להדליק אלא ב' נרות ולא תתבזה במה שצריכה להדליק ג' נרות בכל שבת.

וּנְרָאָה דכיון שהכל נוהגים להדליק ב' נרות אע"פ שיוציאין בנר אחד מכל מקום אם לא תדליק אלא ב' נרות אין כאן קנס כלל, והרי אם החתן ישלח לכלתו פמוט אחד להדלקת נרות הרי יכולים לתבוע ממנו שיתנן ב' פמוטות מדין סבלונות כמנהג המדינה, וא"כ בוודאי אין כאן קנס כלל אם תדליק מעתה רק ב' נרות.

וזהו אם נתארחו בבית אחרים באותה שבת והדליקו שם נרות שבת אפשר שאע"פ שלא נשתתפו בפרימץ אבל סו"ס היה דלוק בביתם נר שבת ולא קנסום על מה שלא קיימו בעצמם חובת גברא של הדלקת נרות וצ"ע.

ובעיקר הדבר אם צריך להטיב הנרות כהיום שהנר דולק יפה בלא הטבה כמו הפתילות של פתיל צף וכדומה, אפשר שבאמת אי"צ להטיב הנרות בערב שבת, ומכל מקום אם מטיבן קצת הוא מסיר השעוה מעליו והרי זה דולק מהר יותר, וא"כ נכון להטיבן, אבל שמעתי עוד על דרך הרמז שהאשה כבתה נרו של עולם לכן צריכה להדליק נרו של עולם, וכשהבעל מדליק ומכבה מורה שההדלקה אחר ההדלקה והכיבוי דולק יפה יותר, והוא לרמז שאחר המכשול והתשובה הנר דולק יפה יותר, ולחזק אותנו במה שאמרנו חז"ל שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

ובספר ש"ח השדה כתב שבשכח לומר ישתבח ואמר ברכת יוצר אור אפשר דיאמר כמה פסוקים כדי שיוכל לומר ישתבח לאחר הפסוקים, אבל לא דמי לנדון דידן ששהתם איירי שכבר אמר פסד"ז וכבר נתחייב לומר ישתבח להכי התיר לומר כמה פסוקים כדי לומר ישתבח בלא הפסק, אבל במקום שלא נתחייב לומר ישתבח אפשר שאין מותרין לו לומר פסוקי דזמרא בין הפרקים.

ויעוין בשער הציון סימן תרצ"ב ס"ק י"ב שנסתפק לדעת הטור דברכת הרב את ריבנו הוא על המגלה אם הפסיק תו אינו יכול לברך ברכת הרב את ריבנו ונפק"מ להפסיק אחר קריאת התורה קודם שבירך לאחריה.

אך אפשר דכיון שכבר אמר ברוך שאמר ואם לא יאמר פסוקי זמורה נמצא שברכת ברוך שאמר בתחילה היתה לבטלה כדי שלא תהא ברכתו לבטלה נתיר לו לומר פסוקי זמורה וברכת ישתבח בין הפרקים.

יבואר דבנוב"י מבואר דיכול לברך בין הפרקים גם ברכה שלא נתחייב בה קודם

ונשאלתי: באשה בערב שבת שבע ברכות שלה שבעלה הדליק הנרות בערב שבת להטיבן להדליקה ושכח הנרות דלוקים, והאשה חשבה שבעלה הדליק הנרות ולא הדליקה אם צריכה להדליק נר נוסף בשבת הבאה משום קנס.

ובפשטות כיון שהאשה חשבה שבעלה הדליק נרות הרי היא אנוסה שלא הדליקה נרות ולא קנסו אותה בכה"ג ואיי"צ להדליק נר נוסף, ובעלה שהדליק על מנת להטיבין והשאירן דלוקים אפשר שהוא אינו אנוס על ההדלקה אבל לא קנסו לאיש על שלא הדליק נרות שבת, שידליק עוד נר שיעקר מצוות הדלקת נרות שבת המסור על האשה והלחי לא קנסו אלא את האשה.

יבואר אם יוצאה בזה מצוות נרות שבת משום דמצוות דרבנן לא בעי כונה

וישמעתי שחכם אחד רצה לומר שמאחר והדלקת נרות הוא מצוה דרבנן, והרי במגן"א כתב בשם הרה"ז שמשוואת דרבנן אין צריכות כוונה וא"כ אע"פ שלא נתכוון הבעל בהדלקת הנרות להדליקם לשבת אבל מיון שהנרות דלוקים בשבת הרי קיים בזה הדלקת נרות בלא כוונה.

אמנם בנדון דידן נראה פשוט דחשיב כהדליק שלא לשם הדלקת נרות, והוי כמות הפתית שהרי נתכוון להדליקו ולכבותו ולכן לא חשיב שהדליק נרות שלא בכונה אלא שלא הדלקת נרות כלל, והרי בדלוקה ועומדת אינו יוצא יד"ח דבעינן שידליקנו לכבוד שבת כמבואר במגן אברהם סימן רס"ג וכמשי"ח התוס' שבת דף כ"ה ע"ב דבעינן שידליק הנר לשבת וא"כ לא יד"ח.

במעשה אחד כנגד הטבע יכול לזכות לכל הטובות שבעולם

ומבואר כאן דבר נפלא דגם פרעה שהיה רשע במדה גדולה כל כך מכל מקום אם הוא מביים אותו היו מתכפרים עונותיו ולא יניעו עליו המכות בדבר, כל"ו מביא שמה מיראל כמה מתכפרים עונותיו בעצתו ופשוטו שחוסר אחד אילו.

כה, לב). ומזל "הלכת" חסר ובגמ' חזינן כמה פעמים דחלישות הדעת הוא צער שיכול להביא לישועה וכמו שאמרו בתענית דף כ"ד עמוד ב' רב פפא גזר י"ב ע"ב), שמספרו מיתה.

הוא הולך הרי הוא הולך למיתה
הכתוב כי הולך האדם אל מית
ל מות שהיה הכתוב אומר
א' כתב לאן כי הולכות
כאן שכת פרעה ירדה לרהוץ
ש טבילה של גירות, ועגרותיה
רדו לרהוץ ביום ארץ טבילה של

תעניתא ולא אתא מיטרא חלש ליביה שרף פינכא דייסא ובעי
רמי ולא אתא מיטרא אמר ליה רב תמן רב אשופותי אי שרף
מכ פינכא אחריתי דייסא את מיטרא איכסיף וחלש דעתיה
ו**אתא מיטרא** וכן אמרו שם דף עמוד א רבי יהודה נשיאה גזר
תעניתא בעי רמי ולא אתא מיטרא אמר כמה איכא משמואל
הרמיטא ירהדן כי גמליא אוי לו לדור שכן נתקע אוי לו למי
שעלתה בימיו רב חלש דעתיה ו**אתא מיטרא**.

אור, וא"כ ניהא מה שדרשו ויכלן בא גבריאלי וחבטן בקרעו של גירות הוא סביב שמיתו והדרשא שדרשו ח"ל שמיתו היאור ולא טבלו ונשארו גיים ובינו ונקרא על שמה שנאמר גדר וכו' ואלה בני בתיה בת דף"א למדו מכאן שכל המגדל הכתוב כאלו ידע ולמה וכתה מן מהו בנערותה וכו' וישראלם

ומעשה באחד שלא היה לו בנים שנים רבות והיה בארצות הברית ואמר לו הרופא שעשו מה שאפשר ואין יותר מה לעשות וחזרו האיש והאשה אל"י וכל הדרך לא דיברו ביניהם מרוב צער ועגמת נפש וחזרו לביתם ועמדו להתפלל כל אחד בפנתו ובזר האיש בתפלתו שבעה שיתורו אמר לאשה העובדת בשיבה בעדינות שלא תביא עמה את ילדיה שזה מפריע בשיבה ואמרה לו שהיא מוכרת אותו שלא יזכה לעזר גדול בינם ובין יבירר מה תתובת האשה הנ"ל והכל איליה באמצע זיכרה ובירכה אותו ולשנה נולד לו תאומים וספר כל זאת בשלום וזכר.

ובגור אריה כתב שם ו"ל פירוש
ה'היור' רק ישיבת או עומדות,
לומר "הולכות" כמשמעו, דאם
"הולכות" לדרוש הולכות לאיש

דאָט אמר "הוֹךְ לְמוֹת" (ברא
בתיב, פתח, שווא, וְהוּא הוֹךְ לְחַיִּי"ל)
אופשר, שכל שאל אמת הכתוב
שהאדם הוֹךְ אֵל בֵּית עוֹלָמֵךְ כִּכ
עוֹלָמֵךְ וּלְכֹן פִּרְשׁוּ שֶׁל שְׁהָ
ונעוּתֵיהֶם הִפְרִיטָה עַל שֵׁפֶת הָאֵרֶץ
ועוד אִפְשָׁר לִכְסֹר שְׁהָרֵי הַכְּתוּבִים
מְגֻלּוֹי בֵּית אֲבִיהֶם הִדְיָנוּ שְׁהָרֵי
הַכְּתוּבִים עַל יַד הַיָּאֹר הַיָּנִי שֶׁ
גִּירָת אֵלָּה עֲמוּדָתָה עַל שֵׁפֶת
שִׁמְיוֹן בִּידָה שְׁלֵמָה תַּצִּיל אֶת מַתְּ
שִׁמְעֵמֶנִּי בְּשֵׁם יְוָשִׁיבֵת בְּרִיִּם צִ"ל שְׁאֹמֵר לְבָאֵר עַל פִּי
מִעֲשֵׂה שְׁהִיָּה עִם אֲבִיו מִרְגָּזִי"ל צִ"ל, שְׁכַעְדּוֹ עוֹשֶׂה דְרָכּוֹ
אֲבֵאִינָה אֶרֶצָה בְּעִצּוֹמָה שֶׁל הַמְלָחָמָה הָעוֹלָמִית הַבָּחִין אֲחֵרָאֵי
הַמְּחַבֵּב עֲבוּדָה שְׁמֵאלָה הַמּוֹזֵן שְׁבוּ הַמְּסִידִי וְכִי צִ"ל וּבִי
מִשְׁתַּחֲוֹת לִקְרַת הַנְּסִיעָה לִי וְאוֹל, וְהִלָּה שְׁהִיָּה לֹא בֵּעַל מֵרָאָה
נִכְרִי לֹכֵל דְּבַר הַצִּיעַ לָהֶם שׁוֹיֵבָה עֲבוּרִים מֵאֲכָלִי יִרְקוֹת כִּבְלִים
וְהִדְיָנוּ לְגַמְרֵי הַמְּצִיּוּמִים מִמְּחֻסֵּן הָאֵינִי, וּמִן צִ"ל הוּדָה לֹא עַל מִזֵּב
לִיבֵי וְשֵׁלֵךְ עִמּוֹ כִּי יִשְׁיבָה אֶחָד שְׁנֵסַע יָחַד עִמָּךְ כְּדִי שִׁיעִלָּה אֶת
הָאֵשׁ חֶתֶת הַקְּדוּתָה וְיִתְקֵן אֶת הַמֵּאֲכָלִים בִּישׁוּלֵי יִשְׂרָאֵל, וְתוֹךְ
כִּי כִּי כִּי פִנָּה אֶתָּה אֶדֶם לְבָחֹר וְאוֹמֵר לֹא נִשְׁלַחְתָּ עִמִּי כְּדִי לִמְנוּעַ
בִּישׁוּלֵי נִכְרִי, אִין צוֹרֵךְ כִּכִּי הִיָּדִי אִין.

וכאשר סיפרו למרן זצ"ל על כך פשטה נהרה על פניו, ואמר עתה התיישבה בעיני התמיהה שתמהתי כאשר הציע הלה את עזרתו, שהלא אמרו חז"ל שבשלושה סימני נחיר נתייחדו ישראל לחמנים ושישנם גומלין סודים ותמהות אף יכול להיות שגדו הוא גומל חסד, אבל עקשני שמבשרה ודורו מונו הטיב שהוא גומל חסד.

ולפ"ז ביאר הגר"י זצ"ל דכ"ן דכתב "ותפתח ותראה את הילד והנה נער בוכה ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה", והיה קשה לחז"ל מה שהוקשה לרמב"ם הגר"י איך יתכן שבת פרעה יש לה חמלה על ילדי העברים, הרי זה אחד מן הדברים שנייהדו בהם ישראל כמשיא" ישראל העברים וכו', ומה הדין תחיל ד"ע? הנה דמירלה לרחוץ על שפת היאר און איז נא כפשוטו אלא שירדה לרחוץ מירמול בינת אביה, וכיון שנתגללה שפיר קיבלה הרגש זה של רחמנות ומובט אה דכתיב ונתחמל עליה.

והנה כתוב ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור ונערתיה הולכות על ידי היאור ופרש"י ורבותיו דרשו הולכות לשון מיתה, כמו (בראשית כה לב) הנה אנכי הולך למות, הולכות למות לפי שמייחו בה. וכתוב מסייע, ל"י למה לו לכתוב ונערתיה הולכות, עכ"ל, וי"ע וי' ל"א הליכה שאינו למות, וכי כל הולכת למיתה היא